

Ideja pravednosti zahtieva dakle komunističnu jednakost dobarâ? Nipošto. Jednakost se nema misliti u pogledu materijalnom — kako to hoće prosti komunizam — već samo u pogledu formalnom: jednakost naime pred zakonom i pravom. To znači: svakomu se ima prilika pružiti, da može sve sile svoje upotrebiti na sticanje dobara nuždskih za dostojan bitak. To traži pravednost.

Drugče je s idejom blagohotnosti; ova hoće zadovoljiti svim opravdanim željam i potrebam svih članova društvenih. Ali jedan više želi i više treba, nego li drugi — blagohotnost zahtieva dakle nejednakost. Očevidna oprečnost ovih ideja dovodi društvo u kolizije.

Dađu li se ove kolizije odkloniti? Ne dađu. Evo zašto ne. Ideja prava mogla je samo na početku, kad je društvo kano takvo stupilo u život, zahtievati jednakost dobarâ i užitka. Razvojem društvenoga života ipak morala je ta jednakost prestati; jer je svaki na svoj način stao upotreb-ljavati priliku, koju mu je ideja pravednosti pružila: da si steče dobarâ i užitka. K tomu još pridodje, da je neki u načinu odabranom više sviestan bio, neki pako manje. Posvemašna jednakost u rečenom pogledu bila bi pače i proti ideji pravednosti, pošto ona ima nagradjivati po načinu, dotično poslu, dotično sposobnosti te po sviestnoj uporabi silâ. Kako je naime ovaj način vriedniji od onoga: isto je tako veća marljivost očevidno vriednija od manje ili pače od nemarnosti.

Uza sve to se ipak ne smie uzeti, kao da nejednakost ova u svakom slučaju odgovara ideji pravednosti, kako no odgovara posljedica uzroku svomu. Razni odnošaji te okolnosti igraju često veliku ulogu u društvenom životu i čine, da jednim uza sav napor i krvavi znoj niče tekar crna bieda; a drugim nasuprot uz lienost i nehaj svako udoblje. Nije istina,